DHAMMA-PADAM
PUT ISPRAVNOSTI

Antologija buddhističke etike

S pali jezika preveo
ČEDOMIL VELJAČIĆ

SADRŽAJ

DHAMMA-PADAM

PREDGOVOR SRPSKOM IZDANJU

Dhamapada je jedno od najlepših, najpopularnijih i najvažnijih dela budizma, a i duhovne kulture uopšte. Prošlo je punih deset godina od hrvatskog izdanja ove knjige i smatrali smo da je preko potrebno da se ona opet pojavi i kod nas. Bolji prevod od Veljačićevog, svakako, ne postoji, ne samo zbog njegovog poznavanja palija, jezika na kome je izvorno napisana, već i zato što je on kao budistički monah živeo onim životom o kome Dhamapada govori.

U ovom izdanju Veljačićev prevod nije menjan, osim što je ijekavica zamenjena ekavskim narečjem.

Nadamo se da će ovako prilagođena Dhamapada postati bliža novim generacijama.

Ivan Antić

Čedomil Veljačić

UVOD

Dhamma-padu nazivamo antologijom buddhističke etike zato što se od ukupno 423 izreka u stihovima ove zbirke 152 nalaze u drugim delima osnovne kanonske buddhističke književnosti, a neke se strofe nalaze i u drugim, kasnijim delima buddhističke i ostale indijske klasične književnosti, među ostalim dvadesetak *u Mahabharati.* U tom smislu *Dhamma-padam* sadrži nesumnjivo najvažniji i najneposredniji deo učenja Gotame Buddhe kroz vekove i milenijume. (Buddho se rodio 563. g. pr.n.e. u Južnom Nepalu, u mestu Kapilavatthu, manje od 200 kilometara severno od Benaresa, a umro je 483. pr.n.e. u osamdesetoj godini, na povratku u svoj rodni kraj. Godine 1956. slavljena je 2500-godišnjica buddhizma.)

U ”dugačkom govoru” koji opisuje poslednje razdoblje Buddhina putovanja *(Maha-parinibbana-suttam* u zbirci *Digha-nikayo,* 16) Buddho pita svoga najbližeg učenika Anandu: ”Šta još očekuje redovnička zajednica od mene?... Ja sam, uostalom, star, pod teretom godina, oronuo, ispunio sam svoje vreme. Osamdeset mi je godina. O, Anando, ja sam kao stara kola, čije se osovine još drže povezane konopima. I telo Usavršenoga još korača kao da je povezano konopima.”

Jedan od prvih evropskih prevodilaca, Max Müller, prevodi naslov ove antologije sa ”Put kreposti” (”Path of virtue”), K. E. Neumann, prvi i najbolji estetski prevod na nemački, sa ”Put istine” (”Der Wahrheitspfad”). U *pali* jeziku originala *pada* znači ”put”, a *dhamma* (sanskrit: dharma) označava Buddhinu nauku u celini. Osnovna buddhistička književnost, kanon na pali jeziku, vrlo je obimna, podeljena na tri osnovna dela: *Ti-pitakam,* ”tri košare”:

- *Vinaya-pitakam,* dela koja se odnose na redovničku disciplinu Buddhine zajednice *(sangho);*
- *Sutta-pitakam,* glavni Buddhini govori koji izlažu njegovu pouku *(desana)* u proznim govorima i razgovorima *(suttam)* ili u stihovima *(gatha);*
- *Abhidhamma-pitakam* - sedam knjiga o kanonski sistematizovanim metafizičkim pitanjima. Naziv *abhi-dhamma* se može prevesti na grčki *peri phainomena,* a zbirka je dodata kanonu u vreme vladavine slavnog vladara Ašoke u 3. veku pr.n.e.

Dhamma-padam spada u *Sutta-pitaku,* središnju i najvažniju ”košaru”, čiji su glavni delovi, svaki u nekoliko knjiga:

1) *Digha-nikayo*, zbirka od 34 ”duga govora”, prosečno oko 20 stranica, 3 knjige.
2) *Mađđhima-nikayo,* 152 govora ”srednje dužine”, 3 knjige.
3) *Samyutta-nikayo*, zbirka govora o povezanim temama, 5 knjiga.
4) *Anguttara-nikayo,* zbirka govora složenih po broju pojmovnih elemenata koje povezuje u razne strukturalne celine, od 1-11, 5 knjiga.
5) *Kuddaka-nikayo,* niz kraćih zbirki, među koje spada i *Dhamma-padam.*

U istu skupinu zbirki spada i *Sutta-nipato*, ”Splet pesama”, povezanih ponekad i proznim delovima. U prvom delu te zbirke među najpoznatije buddhističke pesničke tekstove spadaju poeme ”Nosorog” i ”Utihnuli mudrac” *(muni).* U *Kuddaku* spada i glavna zbirka indijskih priča uopšte *Đataka.* To su 547 priča svrstanih oko teme Buddhinih prethodnih života. Teme su velikim delom starije od buddhizma. Jedna od više priča koje nalazimo i kod Ezopa je priča o magarcu u lavovskoj koži.

U *Kuddaka-nikayu* ubrajaju se takođe pesme Buddhinih učenika i učenica *Thera-gatha* i *Theri-gatha.* Veći deo tih zbirki (bez ponavljanja) sa dodacima o njihovim životima i pojavama u drugim, proznim tekstovima (koji u strogom smislu nisu hagiografije) preveden je u mojoj knjizi ”Pjesme prosjaka i prosjakinja” (Sarajevo, Logos, 1977).

Najbliže tim kanonskim zbirkama je delo *Milinda-panha* iz 2. v.pr.n.e., razgovori buddhističkog redovnika Nagasene sa grčko-baktrijskim vladarom Menandrom o filozofskim pitanjima dozrelim u to vreme.

Najugledniji komentator *Ti-pitake* bio je Buddhaghoša, koji je u 5. v.n.e. došao iz Indije u Sri Lanku. Njegovo je glavno sistematsko delo *Visuddhi-maggo,* ”Put pročišćenja”, do danas ostalo najmerodavniji i najpotpuniji priručnik tzv. ”buddhističke meditacije”. (Buddhistički termin za tu vrstu ”pročišćenja” duha je *bhavana*, termin koji znači ”negu” ili ”oplemenjivanje”, a nipošto tek ”tehniku” ili tehnikalizaciju kako se danas najčešće i najpovršnije interpretiraju razne vrste *yoge.*)

Dhamma-padam je bio prvi pali tekst objavljen u Europi. Objavio ga je uz latinski prevod danski indolog V. Fausböll 1855. u Kopenhagenu. Pre spomenuto izdanje Maxa Müllera sa engleskim prevodom izašlo je u Oxfordu 1881. kao deseta sveska čuvene zbirke ”Sacred Books of the East”. Iste godine osnovano je u Londonu ”The Pali Text Society” koje od tada do danas izdaje pali tekstove u originalu, prilagođene latinskom alfabetu kojim se štampaju i sanskritski tekstovi. Društvo je osnovao T. W. Rhys-Davids koji je kao engleski sudija živeo godinama u engleskoj

koloniji na Cejlonu. Društvo je do danas ostalo najvažnija naučna ustanova svoje vrste. Izdalo je oko 200 knjiga originalnih tekstova, mnoge i u obnovljenim izdanjima i prevodima, te rečnik koji se smatra standardnim i do sada najpotpunijim. Povodom 2500-godišnjice buddhizma izdao je indijski učenjak i tadašnji obnovitelj najvećeg srednjovekovnog buddhističkog univerziteta u Nalandi, Bhikkhu Kašjapa, ceo kanon s osnovnim komentarskim delima u 40 knjiga klasičnim staroindijskim pismom devanagari. Povodom novog koncila koji je tada održan u Burmi, objavljeno je i međunarodno izdanje istog materijala. Od kraja 19. veka ističu se do danas među estetski najlepšima prevodi K. E. Neumanna na nemački. Njegov prijatelj i saradnik G. de Lorenzo iz Napulja objavio je u 20. veku neke osnovne tekstove na italijanskom jeziku. Za razliku od većine engleskih prevoda De Lorenzov rad se ističe najizrazitijim podvlačenjem neposrednih estetskih prednosti Buddhinog izvornog stila (posebno u svom osnovnom delu ”India e buddhismo antico”, 5. izd., Bari, 1926).

Od kasnijih prevoda na engleski još je uvek najpopularniji, najviše prevođen na druge jezike, S. Radhakrishnanov, već po bogatstvu komparativno-filozofskih poređenja i uvodnog eseja povodom kojeg je 1938. primljen za člana Britanske Akademije, iako se tim povodom zamerio celom buddhističkom svetu Azije zbog tipičnog hinduističkog svođenja buddhizma na zajedničke nazivnike vedante, priznate za prvobitnu nacionalnu filozofiju Indije. Šankara je (u 6. ili 8. v.n.e.) bio prisiljen da i sam kaže: ”Ovako *nije* govorio Buddha.”

Od prevoda na slovenske jezike posle drugog svetskog rata prvi je, koji mi je poznat, bio češki prevod koji je u Pragu objavio poznati indolog V. Lesny 1946. Uskoro za tim, 1948. pojavilo se 2. izd. poljskog prevoda prof. S. F. Michalskog ”Sciezka Prawdy”. Ruski sam prevod dobio tek oko 1960. od svetski najpoznatijeg cejlonskog profesora palija G. P. Malalasekere, koji je u doba Hruščovljeve vlade bio ambasador u Moskvi, istovremeno sa Radhakrishnanom. Malalasekera je istovremeno predavao pali u moskovskoj Akademiji i tamo je sa svojim ruskim suradnicima obnovio još iz 19. veka svetski čuvenu petrogradsku *Bibliotheca Buddhica.* Prva knjiga nove serije bio je prevod *Dhamma-pade,* koja, koliko mi je poznato, ranije nije bila prevođena na ruski u celini. Za svog istovremenog službovanja u Moskvi Radhakrishnan je objavio (u Londonu) svoj uzorni prevod *”Principal Upanisads”*. Malalasekera je pedesetih godina osnovao svetsku organizaciju ”World Fellowship of Buddhists”. Kao student u Londonu, oko 1920, bio je kolega i prijatelj s Pavlom Jevtićem, prvim jugoslovenskim redovno školovanim sanskritistom, koji je ostao poznat naročito po prvom prevodu *Bhagavad Gite.*

Dhamma-padu je u celini prvi put kod nas prevela Vesna Krmpotić u okviru svoje estetski, a i po sadržajnom izboru vredne antologije ”Hiljadu lotosa” (Nolit, Beograd, 1973, 2. izd.). Izgleda da je i taj prevod, kao i većina drugih prevoda ovog osnovnog dela u svetskim književnostima posle 1950, priređen na osnovu spomenutog Radhakrishnanovog tadašnjeg rada, u prevodu s engleskog. U prevodu s originala ja sam se služio jednim od najpoznatijih engleskih prevoda cejlonskog maha-there Narade, jednog od prvih buddhističkih misionara na Zapadu od vremena drugog svetskog rata. Najnezavisniji od ostalih u to vreme još mi se uvek čini prevod najuglednijeg cejlonskog pali gramatičara i autora rečnika Mahathere Buddhadatte,

koji sam konsultovao na svim spornim mestima, tipičnim za evropske i evrocentričke prevodioce.

Pali jezik osnovnih buddhističkih tekstova na kojem je sačuvan prvobitni kanon Tipitakam odnosi se prema sanskritu kao italijanski prema latinskom. Poređenje se zasniva na sličnosti zakona glasovne asimilacije. Evo nekoliko primera koji ujedno pokazuju i neobične sličnosti sa našim jezikom:

Sanskrit	*Pali*	*Srpskohrvatski*
puspati		pupphati pupati
agni	aggi	oganj
pria	piya	prijatan
laghu	lahu	lako, lagano
iksana	akkhi	oko

Dodajem i svoje redovničko ime Ñãnajivako:

đnana	ñãna	znanje
jivakah	jivako	onaj ko živi (doslovnije Živko)
		u skladu sa, ili prema...

Pali je mrtvi književni jezik (doslovno jezik ”tekstova”) kao i sanskrit, a najsrodniji je jeziku magadhi koji je u Buddhino doba bio govorni jezik istog područja srednje Indije, na jugu od reke Gang, jednom od najvažnijih središta indijske kulture toga vremena. Po dijalektalnoj srodnosti istog područja Buddho u nizu razgovora sa đainskim ”golim mudracima”, od kojih se i sam odmetnuo, razgovara istim jezikom, koji se u novijoj filologiji naziva kao i pali ”srednjeindijskim”.

Rad na ovom prevodu počeo sam pre 1950. u Rimu kad sam još kao samouk počeo da učim pali uz sanskrit. Redovnije studije sam nastavio na univerzitetu u Bonnu i privatno sa svojim profesorom do 1956. Prvi prevod *Dhamma-pade* završio sam u Beogradu oko 1952. S tim sam prevodom želeo da napišem prvu knjigu buddhističkih tekstova tako da sam uz pojedine izreke *Dhamma-pade* dodavao prozne citate iz Buddhinih govora. - 1954. g. uspeo sam od svega toga da objavim oko jednu trećinu osnovnih izreka u zagrebačkoj ”Republici”, povodom proslave 2500-godišnjice buddhizma u celom svetu. Rad na ponovnom prevođenju započinjao sam i kasnije nekoliko puta u toku svog redovničkog života na Sri Lanki. Rukopis prvobitnog prevoda dostavila mi je u Kaliforniju tek 1989. godine moja unuka Maja Akpinar. Tada sam već radio na ovom poslednjem prevodu, zahvaljujući inicijativi urednika biblioteke ”Religija i mistika” da svojim ostalim objavljenim prevodima dodam i potpuni prevod ove osnovne zbirke Buddhinih izreka u stihovima, svrstanih u 26 poglavlja o glavnim temama njegovog učenja. U prilozima svojim ranijim knjigama uvrštavao sam pojedina poglavlja *Dhamma-pade* koja su u ovom konačnom prevodu delomično prerađena.

U okviru buddhističkih zemalja u koji se može obuhvatiti veći deo Azije, Sri Lanka, Burma i Siam predstavljaju posebnu grupu. To su zemlje u kojima je Buddhino učenje sačuvano istorijski najtačnije u okviru ortodoksnih škola *theravado*

za razliku od tzv. severnih škola *mahayanam* koje su se razvile kasnije pod uticajem indijskog vedantinskog idealizma. *Thera-vado* znači ”učenje starih”, tj. prvobitnih Buddhinih učenika, sakupljeno u knjige *Ti-pitake* na izvornom pali jeziku, a *mahayanam* znači ”velika kola”, učenje prošireno i razrađeno mnogostruko u sanskritskim obradama polaznih postavki. Zauzimajući zbog toga superiorno stanovište, mahayanisti su u toku stoleća izvorno učenje ”pali kanona” nazivali *hinayana* ili ”mala kola”. To se razlikovanje u klasifikaciji škola održalo do danas, naročito u popularnim religijama koje su se prilagodile narodnim verama raznih zemalja. Sam Buddho je još za života predvideo mogućnosti i nemogućnosti razdora i šizmi u svome učenju sažeto ovako: Povodom smrti svoga starijeg đainskog takmaca Mahavire, učenici su ga izvestili o rasulu i sporovima među njegovim sledbenicima i izrazili strah da se tako ne dogodi i posle Buddhine smrti, a Buddho im je na to pouzdano odgovorio da to nije moguće u osnovnim shvatanjima o ”četiri plemenite istine” na kojima se zasniva njegov pogled na svet: patnja, nastanak patnje, dokončanje patnje i osmočlani put koji vodi do dokončanja patnje. Ti su faktori oplemenjenja ljudskog bića *(bhavana* - izraz koji se u najširem a i najvulgarnijem smislu prevodi sa ”meditacija”):

- 4 područja postojanosti pažnje *(sati-patthana):* ”u telu pažnja nad telom, ...u osećajima nad osećajima, ...u mislima nad mislima, ...u pojavama nad pojavama *(dhamma).*
- 4 ispravna napora: da se ne pojave pogrešne i zlonamerne predstave, da se održe, pročiste, umnože, prošire, razviju, usavrše ispravne i dobronamerne predstave.
- 4 sposobnosti koncentracije: ...u svrhovitosti, ...u intelektualnom radu, ...u održavanju energije, ...u istraživačkom naporu.
- 5 sposobnosti telesnih i duhovnih moći. (Duhovne su moći: pouzdanje, snaga, pažnja, sabranost i uvid.)
- 7 spona probuđenja: pažnja, istraživanje, snaga, zanos, smirenost, ravnodušnost.
- Osmočlani put oslobođenja od egzistencijalne patnje: ispravni nazori, ispravne namere, ispravan govor, ispravna delatnost, ispravan način života, ispravan napor, ispravna pažnja, ispravna meditativna sabranost *(samadhi).* (Poslednja tri stava se odnose na Buddhino učenje o meditaciji.)

Istim je povodom Buddhin intelektualno najistaknutiji učenik Sariputto formulisao celinu njegovog kosmološkog pogleda na život i svet prema broju elemenata koji determinišu komplekse psihofizičkih pojava, od jedne do deset komponenata, u dva govora koji sačinjavaju poslednja dva poglavlja zbirke dugih govora (*Digha-nikayo* 33 i 34), od kojih prvi, *Sangiti suttanta*, obuhvata u standardnom engleskom prevodu 49 stranica. Princip celine te filozofije egzistencije izrazio je Buddho u 22. govoru zbirke srednje dužine (*Mađđhima-nikayo* 22) izjavom:

”Mene koji ovako govorim, ovako naučavam, optužuju neki askete i brahmani bezrazložno, proizvoljno, lažno i neopravdano ovako: 'Rušilac je isposnik Gotamo;

on propoveda rušenje, uništenje i odricanje pravog života.' - A ja, učenici, naučavam samo jedno, danas kao i ranije: patnju i iskorenjivanje patnje.”[1]

Već je Schopenhauer, u doba kad izvorno proučavanje indijske kulture u Europi počinje da se ozbiljno razvija, nazvao buddhizam ”ateističkom religijom”. Taj se naziv održao do danas. Ne zalazeći u granice opravdanosti takvih klasifikacija, smatram ipak da već nekoliko navedenih obeležja opravdava svraćanje pažnje na njegov pristup buddhizmu, s kojim se i sam često puta izrazito saglašava.[2]

Otkad sam prvi put počeo da prevodim *Dhamma-padu,* oko 1950, ostali tekstovi kojima sam želeo da nadopunim pojedine izreke poticali su pretežno iz De Lorenzovog italijanskog prevoda *Mađđhima-nikaye*, zbirke Buddhinih govora ”srednje dužine”, koja za mene predstavlja estetski najlepši, iako ne najtačniji, evropski prevod. Danas mi se čini da sav tadašnji materijal u beleškama nije neophodan, pogotovo ne iz prevodilačkog izvora na koji sam tada bio pretežno ograničen. Dugogodišnjim iskustvom došao sam do zaključka da je najbitnije da se uvodno osvrnem upravo na prvu reč prve izreke ovog teksta - *mano*. Osnova je te reči u paliju kao i u sanskritu: *manas*. Ista je osnova, i bitno najopštije i najšire značenje, sačuvana do danas u latinskoj reči *mens* u opsegu značenja preuzetom i u engleski *mind.* U našem jeziku kao i u nemačkom i francuskom postoje samo izvedenice iz imenice ”mentalitet”. U evropskoj filozofiji najširi opseg je taj pojam dobio kod Kanta i kao ”teorijski um” i kao ”praktički um”, pa i ”rasudna moć”, shvaćeni u zajedničkoj celini sistema čija je osnova, ne u teorijskoj, nego u praktičkoj komponenti.[3] Engleska reč *mind* ima nesumnjivo najviše srodnosti sa terminom *manas* u indijskoj filozofiji uopšte, ne samo u buddhističkoj, pa ipak standardni rečnik koji je izdalo Pali Text Society opravdano napominje da i u tom slučaju treba gdekada prevoditi ovaj termin i sa ”mišljenje” (thought). Ukoliko postoji sklonost u evropskim jezicima da se *manas* prevodi sa ”duh”, treba imati na umu poteškoću da *manas* predstavlja šesto područje *čulne svesti* ravnopravno sa pet čulnih doživljajnih područja telesnih organa, pa je u vezi s njima izrazito usmeren prema fenomenalnoj svesti i vezan isključivo za njena predmetna područja. U tom je smislu ”mišljenje” klasifikovano kao ”šesti organ” organske svesti shvatanja objektivnog smisla područja i elemenata fenomenalne datosti *(Ayatanam, dhatu).* Zato ga je psihološki adekvatnije prevoditi sa ”razum” nego sa ”duh”. Zato u evropskoj komparativnoj filozofiji postoji dovoljna saglasnost (koju je dovoljno izrazito dokumentovao Schopenhauerov sledbenik Paul Deussen u tri knjige istorije indijske filozofije) da je tek Kantov kritički fenomenalizam stvorio adekvatnu osnovu za komparativnu filozofiju prema pretpostavkama starog indijskog umovanja. To najizrazitije vredi za buddhizam, iako se vedantinska filozofija upanišada redovno interpretira u poređenju s kantovskim idealizmom.

---

[1] U zbirci Majjhima-nikayo, govor 104, dalje razrađen u Digha-nikayo, govor 22 i dalje.

[2] Usp. moju knjigu "Schopenhauer and Buddhism”, Buddhist Publication Society, Kandy, 1970, No. 144-146, O. 22, str. 32; opširnije u izdanju istog eseja u mojoj knjizi ”Studies in Comparative Philosophy”, Colombo, 1983, vol. I, str, 34, O. 14.

[3] Usp. moju studiju ”The Ethos of Knowledge in Kantian and in Buddhist Philosophy” u Kant Studien 77/1, 1986.

I

PAROVI
/Yamaka-vaggo/

1 Razum[4] je preteča svih stvari,
razum ih tvori i njima upravlja.
Ko sa zlim naumom govori il' radi,
njega sledi patnja k'o točak volovsku spregu.

2 Razum je preteča svih stvari,
razum ih tvori i njima upravlja.
Ko s dobrim naumom govori il' radi,
njega sledi sreća nerazdruživa k'o senka.

3 "Vređao me i zlostavljao,
svladao me i opljačkao".
Koga takve misli muče,
u njemu se ne smiruje mržnja.

4 "Vređao me i zlostavljao,
svladao me i opljačkao".
Koga te misli ne muče,
u njemu se mržnja utišava.

5 Mržnja se nikad ne smiruje mržnjom,
mržnja se utišava nemržnjom.
To pravilo važi oduvek.

6 Većina ljudi neće da shvati
da smo ovde osuđeni na smrt.
Među onima koji to shvate
svađe se lako izmiruju.

7 Ko god živi zanesen čarima,
neobuzdan u čulnosti, neumeren u užitku,
nemaran i neotporan,
taj pogiba k'o neukorenjeno drvo na vetru.

---
[4] *mano*, latinski *mens*

8 Ko ne živi zanesen čarima,
već obuzdan u čulnosti i umeren u užitku,
taj pouzdan i izdržljiv
odoleva pogibiji k'o planinska hrid oluji.
9 Ko oblači olinjalo ruho isposnika,
a ne živi besprekorno
ni obuzdan u istini,
taj ni tog ruha nije dostojan.

10 Ko se odvrati od strasti
i ustali u vrlini,
taj obuzdan u istini
s pravom nosi olinjalo ruho isposnika.

11 Ko ljusku smatra za jezgro,
a jezgro mu se čini da je ljuska,
taj do jezgra nigde ne dopire
zaveden neispravnom namerom.

12 Ko jezgro jezgrom shvati,
a ljusku smatra ljuskom,
taj dopire do jezgra
u izvrsnim namerama.

13 Kao što kiša prodre u kuću
koja nije dobro pokrovljena,
tako u neodnegovanu
svest prodiru strasti.

14 A kao što kiša ne prodire
u kuću dobro pokrovljenu,
tako ni u dobro negovanu
svest ne prodiru strasti.

15 Na ovom svetu i na drugome
zločinac pati i tuguje.
Tuguje i kaje se kad vidi što je učinio.

16 Na ovom svetu i na drugome
raduju se dobrotvori.
Raduju se i vesele u čistoći svojih dela.

17 Na ovom svetu i na drugome
zločinac podnosi muke.
Muči ga misao da je zlo učinio,
a put mu stradanja povećava muke.

18 Na ovom svetu i na drugome
uživaju dobrotvori.
Uživaju u mislima o dobroti svojih dela,
a put im u blaženstvo povećava užitak.

19 Onaj ko ponavlja mnoštvo svetih strofa,
a ne vlada se prema njima, nedosledan čovek,
liči na pastira koji broji tuđe blago.

20 Onaj ko ponavlja malo svetih izreka,
al' sledi njihove upute,
odriče se strasti, mržnje i zablude,
u najboljem znanju, nesputane misli,
nevezan ni za šta na ovom ni onom svetu
- taj je saučesnik blaženstva mudraca.

II

PAŽLJIVOST
/Appamada-vaggo/

21 Pažnja je put bez pogibelji,
a nepažnja je put u smrt.
Gde pažljivi ne umiru,
nepažljivi su već mrtvi.

22 Uvidevši tu razliku
u pažljivosti, mudraci
zadovoljni pažljivošću
kroče putem plemenitih.

23 Zadubljeni i sabrani,
postojani u naporu
dosežu do utrnuća,[5]
krajnje slobode od jarma.

24 Pažljivome, čija je pažnja postojana,
ko je pošten i obazriv,
uviđavan i ispravan,
tome se ugled širi nadaleko.

25 Postojanom pažljivošću,
izoštrenim uvidom,
mudrac treba da bude utvrđen
k'o ostrvo protiv nasrtaja talasa.

26 Nepažnji se prepuštaju
budale i bezumnici,
dok mudrac pažljivost ceni
kao najvrednije blago.

27 Ne popuštaj nepažnji,
ne budi podatan požudi.
Samo pažljiv i zadubljen
postiže potpuno zadovoljstvo.

---

[5] *Nibbanam,* sanskrit *nirvanam*

28 Kad pažljivošću nepažnju
raspprši pametan čovek
i uspne se na kulu mudrosti,
neožalošćeni mudrac
žalosnu svetinu tada
promatra k'o kršan gorštak
kržljavi nizinski puk.

29 Pažljiv među nepažljivima,
bdijući među pozaspalima,
odmiče mudrac k'o hitar konj pred kljusadi.

30 Bog Indra[6] je svojom pažnjom
postigao vođstvo kod bogova.
Pažljivost se svuda ceni,
a nepažnja uvek prezire.

31 Redovnik koga raduje pažnja,
a sa strahom gleda nemir,
kao rasplamsala vatra
krši sitne i krupne prepreke.

32 Redovnik koga raduje pažnja,
a sa strahom gleda nemir,
više neće stradavati,
pred njime je utrnuće.

[6] Indra je Gromovnik, indijski Zevs

III

MISAO
/Citta-vaggo/

33 Usplahirenu, nepostojanu misao,
koju je teško zadržati i obuzdati,
mudrac izoštrava kao kovač strelu.

34 Kao riba izvučena iz vode i bačena na kopno
tako se trza i misao
onoga ko napušta carstvo Smrti.

35 Vredno je zavladati mišlju
nepokornom, lakoumnom,
povodljivom za užitkom.
Ukroćena misao je izvor sreće.

36 Mudrac neka pazi na misao,
ishitrenu i jedva primetnu,
povodljivu za užitkom.
Zaštićena misao je izvor sreće.

37 Lutalicu, samotarku,
bestelesnu, prikrivenu,
ko ne pušta misao iz vida,
oslobađa se spona umiranja.

38 Kad misao nije ustaljena
ni istina ispravno shvaćena,
kada čula nisu bistra,
tada ni mudrost nije potpuna.

39 Kome misao nije pristrasna
ni osujećena težnja
da napusti zlo i dobro
- ko bdi, taj se ne boji.

40 Ko je uvideo krhkost tela
i učvrstio misao k'o tvrđavu,
mačem mudrosti krši Rušioca
i tako štiti pobedu beskućnika.

41 Uskoro će ovo telo
pasti srušeno na zemlju,
napušteno, bez svesti,
kao beskorisna klada.

42 Što poželi dušman[7] dušmaninu,
mrzovoljan omraženu,
manje je štetno od misli
usmerene na vlastito zlo.

43 Ni otac, ni mati, ni svojta
ne mogu nam ugoditi
onoliko k'o misao
usmerena na dobrobit.

[7] Usp. avestički termin *duždaman*

IV

CVEĆE
/Puppha-vaggo/

44 Ko će osvojiti ovu zemlju i svet smrti i bogova?
Ko će pronaći dobro razjašnjeni put ispravnosti
kao što će veštak prepoznati cvet?

45 Učenik na putu vrline će osvojiti ovu zemlju
i svet smrti i bogova.
Učenik na putu vrline će pronaći dobro razjašnjeni put ispravnosti
kao veštak traženi cvet.

46 Uvidevši da je ovo telo kao pena,
prozrevši prirodu opsene,
slomivši rascvetale strele smrti,
treba otići izvan vidokruga vladara smrti.

47 Kao čoveka koji bere cveće,
čiji je duh rastresen, smrt odnosi
kao poplava usnuli zaselak.

48 Kao čoveka koji bere cveće,
čiji je duh rastresen,
još pre nego što utaži svoje strasti, nadvladava smrt.

49 Kao što pčela ne oštetivši ni boju ni miris cveta
usiše sok i odleti - tako treba i ćutljivi mudrac
da se kreće selom.

50 Ne treba primećivati tuđa nedostojna dela,
niti ono što su drugi učinili ili nisu,
nego vlastita dela i propuste.

51 Kao lepi cvet šarolik, ali bez mirisa,
isto su tako jalove i lepo izražene reči
onoga ko ih ne primenjuje u delu.

52 Kao lepi cvet šarolik i mirisan
tako su plodonosne i lepo izražene reči
onoga ko ih primenjuje u delu.

53 Kao što se iz hrpe cveća mogu učiniti mnogi cvetni venci,
tako i onaj ko je rođen smrtan može učiniti mnoga dobra dela.

54 Miris cveća ne ide protiv vetra,
niti miris sandalovine, ni mirisni prah *tagare*, ni jasmina,
ali miris vrline ide protiv vetra;
dobar čovek širi miris na sve strane.

55 Mirisi sandalovine, *tagare* kao i lotosa i jasmina -
iznad svih cvetnih mirisa izdiže se miris vrline.

56 Neznatni su mirisi svih tih cvetnih prahova,
dok miris čestitih bića provejava do
božanskih vrhunaca.

57 Moć Smrti[8] ne doseže do puta onih koji su
postigli te vrline
i saželi se u sabranosti usavršenim znanjem.

58 Kao što iz hrpe đubreta bačenog na put
može da iznikne lotos divnog i osvežujućeg mirisa -

59 isto tako iz hrpe bića zaslepljene ljudske gomile
zablesne mudrošću učenik potpuno budnoga.

[8] Smrt ili, tačnije, rođenje-i-smrt je simbol svetovnosti, u širem smislu kosmičke obaveznosti bića. Usp. Heideggerov *Sein Zum Tode.*

V

BUDALA
/Bala-vaggo/

60 Duga je noć za onoga ko bdi, duga je milja za umornoga -
dug je tok zbivanja za budale koji nemaju
ispravnog uvida u istinu.

61 Ako putnik ne naiđe na boljeg ili jednakog sebi,
bolje mu je da putuje sam; nema drugarstva sa budalom.

62 ”Deca su moja, imetak je moj” - tako razmišlja budala.
Ni sam nije svoj, a kamoli deca, kamoli imetak.

63 Budala koji sebe smatra budalom već je zbog toga pametan,
ali budala koji sebe smatra pametnim,
za njega se s pravom kaže da je budala.

64 I ako budala doživotno poštuje pametnoga,
neće razumeti istinu kao ni kašika ukus čorbe.

65 Ali ako se pametan čovek pridruži pametnome samo jedan čas,
brzo će razumeti istinu kao jezik ukus čorbe.

66 Budale se kreću nepromišljeno kao svoji vlastiti neprijatelji,
vršeći zla dela čiji je plod gorak.

67 Nije dobro učinjeno delo zbog kojeg pati ko ga izvrši
i ko mu podnosi plod sa suzama rasplakanog lica.

68 Dobro je učinjeno ono delo zbog kojeg ne pati ko ga izvrši
i ko mu uživa plod radosno pošto ga izvrši.

69 Dok ne dozri plod zla, budala ga smatra slatkim,
ali kada zlo dozri, onda budala podnosi patnju.

70 Mesecima budala može jesti hranu na vlati travke *kusa*,
pa ipak mu to ne vredi ni šesnaesti deo
onoga što postižu znalci prave istine.

71 Posledice zlog dela ne zgrušnjavaju se odmah
kao ni sveže mleko,
tinjajući greh sledi budalu kao vatra zatrpana pepelom.

72 Besmisleno znanje koje stiče budala
razara poželjne posledice i razbija mu glavu.

73 On može poželeti nebitno postignuće i prvenstvo među redovnicima,
vlast u manastirima i poštovanje u tuđim porodicama.

74 "Neka domaćini i beskućnici misle da sam ja to učinio,
da im ja budem merodavni uzor u svemu
što treba učiniti ili ne učiniti."
Tako to zamišlja budala nadimljući se u svojim željama i taštini.

75 Zaista, jedan je put uspeha, a drugi put vodi do utrnuća *(nibbanam).*
Kad to tako spozna, sledbenik budnoga u prosjačkom redu
ne treba da se raduje počastima, nego da teži za samoćom.

VI

PAMETAN ČOVEK
/Pandita-vaggo/

76 Ko uvidi da je mudar čovek koji ga opominje
i ukazuje šta treba izbegavati,
takvog mudrog čoveka treba poštovati
kao otkrivatelja skrivenog blaga -
za onoga ko poštuje takvog čoveka to je bolje,
a ne lošije.

77 "Neka opominje i poučava,
neka obuzdava ono što je nepročišćeno."
Tako se stiče prijateljstvo iskrenih,
a neprijateljstvo neiskrenih.

78 Ne treba ceniti nepoštene prijatelje, niti neobuzdane;
treba ceniti uzorne prijatelje, one koji su najbolji.

79 Ko taži žeđ ispravnošću, taj je srećan bistrinom namere.
Pametan čovek se uvek raduje
u ispravnosti koju objavljuju oplemenjeni.

80 Graditelji razvode vodu,
kovači oštre strele,
drvodelci tešu drvo,
pametni ljudi ukroćuju sebe.

81 Kao što vetar ne satire čvrstu stenu
isto se tako ni pametni ljudi ne kolebaju pred
prekorom ni pohvalom.

82 Kao jezero - duboko, razbistreno i smireno -
isto se tako i pametni ljudi razbistre kad čuju pouku ispravnosti.

83 Dobri ljudi prolaze svuda, a da ne prianjaju uz strasti.
Pametni ljudi ne primećuju razliku i ne tiče ih se
ni radost ni bol.

84 Ko ne želi ni za sebe ni za druge ni sina, ni imanje, ni vlast,
niti teži neispravno za vlastitom moći,
taj je čestit, mudar i ispravan.

85 Na svetu ima malo ljudi koji dosežu drugu obalu,
dok ostala svetina hrli sve dalje po ovoj obali.

86 Ali oni koji slede ispravnost kad im se ispravno predoči,
ti ljudi prelaze na drugu obalu,
izvan vlasti smrti koju je teško nadmašiti.

87 Zato neka pametni ljudi napuste put tame i neguju put svetlosti,
odlazeći iz domaćeg života u beskućnički,
u osamljenost u kojoj je teško naći zadovoljstvo.

88 U tome treba tražiti radost napustivši bilo kakvu strast;
pametan čovek neka pročišćava sebe od nanosa uma.

89 Oni čiji je um odnegovan u skladu sa vrlinama duhovnog probuđenja
i koji se raduju u obestrašćenosti bez primesa;
koji su ukinuli sve uticaje svetovnosti
ti su utrnuti i rashlađeni.

VII

USAVRŠENI
/Arahanta-vaggo/

90 Onome ko nigde ništa ne žali,
ko je oslobođen u svakom pogledu,
s koga su popadali svi okovi,
nepoznate su protivrečnosti.

91 Pažljivi se naprežu, ne raduju se udobnosti
kao labudovi kad odlaze sa jezera
napuštaju domaću okolinu.

92 Oni što ne gomilaju posed, koji se razumno hrane,
čije je životno područje ispraznost, i
bespredmetnost, i oslobođenost -
njihovo je kretanje teško slediti kao let ptica po vazduhu.

93 U kome su uticaji požude prekinuti,
ko je ravnodušan prema hrani,
čije je životno područje ispraznost,
bespredmetnost i oslobodenost -
njegovo je kretanje teško slediti kao let ptica po vazduhu.

94 Čija su čula smirena
kao konji koje je obuzdao kočijaš,
čiji je ponos tako uklonjen kao i priliv strasti -
tome zavide i bogovi;

95 ne opire se kao ni zemlja,
podložan je kao kamen temeljac,
kao jezero u kojem nema mulja -
za takve ne postoji ni tok rađanja ni umiranja.

96 Njegov je um smiren, mirna mu je i reč i delo;
tako je dosegao utihnuće oslobođen uravnoteženom spoznajom.

97 Najuzvišeniji čovek nije lakoveran,
nego je znalac onoga što nije tvorevina,
ko je razrešio sve veze, odrekao se prohteva
- takav je zaista natčovek.

98 Ili u selu ili u šumi, u dubinama ili na čvrstom tlu,
gde god borave usavršeni, to je tlo radosti.

99 Raduju nas šume kojima se ne raduje svetina.
Tamo će se obradovati obestrašćeni koji ne srljaju za užicima.

VIII

HILJADE
/Sahassa-vaggo/

100 Od hiljadu besmislenih izreka
bolja je jedna smislena što smiruje onoga ko je čuje.

101 Od hiljadu besmislenih stihova
bolji je jedan stih što smiruje onoga ko ga čuje.

102 Od izricanja stotine besmislenih stihova
bolji je jedan stih što smiruje onoga ko ga čuje.

103 Ako neko pobedi u boju hiljadu puta po hiljadu ljudi,
a drugi pobedi jedino sam sebe,
taj je drugi nenadmašivi pobednik.

104 Zaista je bolja pobeda nad samim sobom
nego pobeda nad drugim ljudima,
jer onaj ko ukroti sebe taj stalno živi suspregnuto.

105 Ni koji bog ni vila, ni Smrt skupa sa
stvoriteljem sveta Brahmom
ne može pretvoriti pobedu u poraz takvog pobednika.

106 Može neko iz meseca u mesec kroz stotinu godina
prinositi po hiljadu žrtava,
ali onaj ko samo jedan čas oda poštovanje potpuno usavršenome
njegov je izraz poštovanja vredniji od vekova žrtvenih obreda.

107 Može neko kroz stotinu godina održavati sveti oganj u šumi,
ali onaj ko samo jedan čas oda počast potpuno usavršenome
time zavređuje poštovanje veće od vekova žrtvenih obreda.

108 Kakav god žrtveni dar i obred prinosi neko da stekne zasluge,
sve mu to ne vredi niti četvrtinu izraza poštovanja
prema onima čiji je postupak ispravan.

109 Onome ko odaje poštovanje čestitima
stalno dozrevaju plodovi četiriju vrlina:
dug život, lep izgled, sreća i moć.

110 Ali onome ko živi i stotinu leta nepošteno i nesabrano
ni jedan dan života ne vredi više od dana u životu
onoga ko je pošten i ko živi u duhovnom zadubljenju.

111 Ako ko živi i stotinu leta bezumno i neozbiljno,
ni jedan dan mu ne vredi više od dana u životu
pametnoga i duhovno zadubljenog.

112 A ko živi stotinu leta nemarno i nevoljno,
ni jedan dan mu ne vredi više od dana u životu
čoveka koji se trudi i napreže.

113 Ko živi i stotinu leta, a ne uvidi ni početak ni kraj,
ni jedan dan mu ne vredi više od dana u životu
čoveka koji uviđa početak i kraj.

114 Ko živi i stotinu leta, a da ne prozre put besmrtnosti
ni jedan dan mu ne vredi više od dana u životu
čoveka koji prozre put besmrtnosti.

115 Ko živi i stotinu leta, a da ne prozre ispravnost vrhovne istine
ni jedan dan mu ne vredi više od dana u životu
čoveka koji prozre ispravnost vrhovne istine.

IX

ZLODELO
/Papa-vaggo/

116 Pohrlite prema dobru, odvratite se od zla.
Ako se dobročinstvo vrši na silu, duh se raduje u zlu.

117 Ako čovek zgreši, neka to ne ponavlja,
neka uz to ne privoli; bolno je gomilanje zlih navika.

118 A kada čovek učini dobro delo, onda neka ga i dalje ponavlja,
neka uz to privoli; sretno je gomilanje zasluga.

119 I zločinac se oseća obodren dok ga zlodelo ne oprži;
tek kada ga oprži, zločinac uviđa zločinstvo,

120 dok pošten čovek uviđa i zločin
pre nego mu poštenje urodi plodom,
a kad poštenje urodi plodom, onda pošten čovek uviđa poštenje.

121 Ne pomišljajte lakoumno o zlu, ”to me neće zadesiti”.
I vedro vode se puni vodenim kapima,
a budala se puni zlom i ako mu pritiče malo po malo.

122 Ne pomišljajte lakoumno o dobru, ”to me neće zadesiti”.
Vedro vode se puni vodenim kapima,
a pametan čovek se puni dobrom
i ako mu pritiče malo po malo.

123 Kao što se trgovac s malobrojnom pratnjom boji opasnog puta,
ili kao što se boji otrova onaj ko želi da živi,
tako treba izbegavati zlo.

124 Ko na ruci nema ranu, može nositi otrov na dlanu.
Otrov ne prodire gde nema rane;
nema zla za onoga ko ga ne čini.

125 Ko uvredi nedužnog čoveka,
čisto i nevino biće,
zlo pogađa jedino tu budalu
kao sitna prašina bačena protiv vetra.

126 Neki se preporađaju u majčinoj utrobi,
a zločinci u paklu,
pravednici idu u nebo,
neobmanuti se trnu u *nibbani.*

127 Niti na nebu, niti usred mora, niti u nutrini planinskog procepa,
nema takvog mesta na svetu
gde bi se mogao skloniti iko da umakne posledicama zlodela.

128 Niti na nebu, niti usred mora, niti u nutrini planinskog procepa,
nema takvog mesta na svetu
gde bi se mogao skloniti iko da umakne smrti.

X

BATINA
/Danda-vaggo/

129 Svi drhte pred batinom, svi se boje smrti.
Upoređujući sebe sa drugima, ne ubijaj niti podstiči ubistvo.

130 Svi drhte pred batinom, svima je život drag.
Upoređujući sebe sa drugima, ne ubijaj niti podstiči ubistvo.

131 Ko nasrće batinom na bića željna sreće
težeći za vlastitom srećom, taj ne postiže sreću posle (smrti).

132 Ko ne nasrće batinom na bića željna sreće
težeći za vlastitom srećom, taj postiže sreću posle (smrti).

133 Ne govori osorno ni s kim
da ti onaj s kim tako govoriš ne odgovori isto tako.
Bolne su zaista oštre reči, otpor koji izazivaju može te povrediti.

134 Ako umukneš kao napukli gong,
već si dosegao utrnuće *(nibbanu),* u tebi nema žalca.

135 Kao što pastir izvodi goveda na pašu
tako starost i smrt izgone život iz stvorova.

136 Budala kad vrši zla dela nije toga svestan.
Zbog vlastitih dela glupan izgara kao da ga sažiže oganj.

137 Ko batinom mlati goloruke i nedužne
uskoro će potpasti u neko od ovih deset stanja:

138 okrutnu bol, gubitak, telesnu povredu,
ili tešku bolest ili ludilo;

139 ili neugodnost od strane vladara, ili tešku optužbu,
smrt rodbine ili propast bogatstva;

140 ili će mu u požaru izgoreti kuća.
Kad mu se raspadne telo, glupan se ponovo rađa u paklu.

141 Niti hodajući nag, niti raščupan, niti blatan,
niti postom, niti ležanjem na zemlji,
niti zamazan prašinom, ni čučanjem
ne može se pročistiti smrtnik koji nije prevladao neizvesnost.

142 Iako je raskošno odeven, onaj ko živi smireno,
krotko, obuzdano, usmeren svetim životom,
ko je odbacio batinu u ophođenju sa svim bićima -
taj je sveštenik *(brahman),* taj je isposnik,
taj je pripadnik prosjačkog reda *(Bhikkhu).*

143 Ima li na svetu ikoji čovek suzdržan stidom
koji izbegava prekor kao čistokrvan konj bič?

144 Kao čistokrvan konj na dodir biča,
budite revni i spremni,
poverenjem, vrlinom i naporom,
sabranošću i promišljenom ispravnošću,
pomnim usavršavanjem mudrosti i dobrog ponašanja
izbavite se tog velikog bola.

145 Graditelji razvode vodu,
kovači oštre strele,
drvodelci tešu drvo,
pametni ljudi ukroćuju sebe.

XI

STAROST
/Darra-vaggo/

146 Čemu smeh, otkud radost
gde požar neprekidno bukti?
Obuzeti gustom tamom
zar ne tragate za svetlom?

147 Pogledaj tu krasnu lutku
- drskost žive rane tela,
mnogih briga i nevolja,
gde ništa stalno ne prebiva.

148 Izmoždeno to telo krhko je gnezdo bolesti
odakle gnjilež prska, gde smrt dokončava život.

149 A kad budu razasute kao tikve u jeseni[9]
- ove požutele kosti - ko će im se obradovati?

150 Grad sagrađen od kostiju slepljenih mesom i krvlju,
a u njemu utvrđeni nemoć i smrt, prezir i ponos.

151 I kićena kraljevska kola će istrunuti;
tako će i ovo telo ophrvati nemoć.
No ispravnost bića nemoć ne satire.
Tako barem propovedaju znalci.

152 Neznalica odraste kao vô;
mišići mu se razviju, al' pamet se ne razvije.

153 Kroz mnoge sam preporode hrlio tokom zbivanja,
al' mi neprimećen osta graditelj tih zdanja.
Bolna je trajnost preporađanja.

154 Graditelju, sada si primećen!
Više me nećeš kućiti!
Sve su ti grede slomljene, pokoleban ti je stožer.
Duh posta nepokolebiv, dosegnut je kraj stremljenja.[10]

[9] Konfucije, kad se u starosti vratio u javni život, razjasnio je svoj postupak rečima: "Zar sam ja takva tikva, koja može da visi na zidu, ali ne može da se pojede?" (Lun-yü, XVII, 7).

155 Čiji život ne beše uzoran, ko u mladosti ne stiče blago,
taj k'o oronuli vodomar premišlja nad barom
iz koje su pohvatane ribe.

156 Čiji život ne beše uzoran, ko u mladosti ne stiče blago,
taj kao odbačene strele žali promašene ciljeve.

[10] Buddhine prve reči posle duhovnog probuđenja. (U kontekstu Sankhye može se razumeti da je graditelj *prakrti*, priroda, ili pojavno bivstvovanje, a duh *puruša*, izvor svesti i smisla sveg zbivanja bića, i čovekova transcendentalna suština ili ishod. Tako ova izjava pokazuje čin probuđenja duha čovekovog od identifikacije sa *prakrti*. Videti o tome u mojoj knjizi Sankhya. Ivan Antić)

XII

O SAMOME SEBI[11]
/Atta-vaggo/

157 Ko sam sebe zna da ceni
treba pomno da bdi nad sobom.
Jedan od tri dela noći
mudrac provodi u bdenju.

158 Najpre učvrsti sebe
u doslednom vladanju,
a onda opominje druge.
Mudrac se ne izlaže prekoru.

159 Ko sam sebe izobrazi
u onom što druge poučava,
izvežban nek vežba druge.
No, samim je sobom teško ovladati.

160 Svako je sam svoj zaštitnik.
Zar bi iko drugi to mogao biti?
Ko sobom dobro ovlada
stiče teško dosežnu zaštitu.

161 Zlodelo koje sam počini,
prouzroči i sprovede,
satire nerazumnoga kao što
dijamant brusi ostalo drago kamenje.

162 U kome prevlada nepoštenje
sam sebi nanosi štetu koju mu želi dušmanin
- kao kad puzavica prione uz snažno stablo *sala*.

163 Lako je izvršiti zlodelo
kojim i sebi nanosimo štetu,
al' ono što je dobro i korisno,
to je i najteže izvodljivo.

[11] *atta*, sanskritsko *atma*.

164 Nerazuman koji prekorava
zbog svojih nepoštenih namera
pouku duhovnih velikana
čiji je život istinom oplemenjen,
taj kao bambus rađa plod
kojim sam sebe satire.

165 Svako je sam izvršitelj zlodela
kojim je sebe okaljao.
Svako se sam od zla suzdržava
i sam sebe pročišćava.
Čistoća i prljavština od nas samih zavise.
Niko nikog nigde ne pročisti.

166 Ne zanemaruj vlastitu svrhu
za tuđu, ma kako uzvišena bila.
Kad svoju svrhu shvatiš pravilno,
prioni uz svoj zadatak.

XIII

SVET
/Loka-vaggo/

167 Ne sledi niski zakon; nemoj živeti nemarno;
ne sledi pogrešno gledište; ne unapređuj svetovnost.

168 Ustani, ne budi nemaran; živi ispravnim životom.
Ko živi ispravnim životom sretan je i na ovom svetu
i na drugome.

169 Ko živi ispravno, taj živi sretno; ne valja živeti zlim životom.
Ko živi ispravno, taj je sretan i na ovom i na drugom svetu.

170 Promatraj ovaj svet kao penu, promatraj ga kao privid;
onoga ko ga tako promatra, ne vidi vladar smrti.

171 Dođi i pogledaj ovaj svet kao šarena kraljevska kola.
Tu gde se budale utapaju, razumni im se ne pridružuju.

172 Ko je pre bio nemaran, a kasnije to više nije,
taj obasjava ovaj svet kao Mesec nezasenjen oblakom.

173 Čije je zlo delovanje prekriveno dobročinstvom,
taj obasjava ovaj svet kao Mesec nezasenjen oblakom.

174 Ovaj je svet zamračen, retko ko tu nešto prozire,
kao ptica kad se oslobodi iz mreže,
malo je onih koji odlaze u nebo.

175 Labudovi idu putem Sunca, lete natprirodnom snagom,
a mudrace izvodi iz sveta pobeda nad Smrću i njenom pratnjom.

176 Ko prekrši jedinstveno pravilo,
ko laže i prezire nadzemaljski svet,
za njega nema greha koji neće počiniti.

177 Škrtice ne idu u božanski svet,
a ni budale ne cene dobročinstvo,
dok se mudrac raduje darežljivosti,
jer će ga samo to usrećiti u nadzemaljskom svetu.

178 Od isključive vlasti na zemlji, ili od odlaska na nebo,
vredniji od gospodstva nad celim svetom
jeste plod ulaska u struju oslobođenja.

XIV

BUDNI
/Buddha-vaggo/

179 Njegova se pobeda ne prevladava,
njegovu pobedu niko na svetu ne nadilazi.
kojim putem hoćete da vodite toga budnog
na beskrajnom području bez razmeđa?

180 Njega ne može mreža otrovnih žeđi nikuda zavesti.
Kojim putem hoćete da vodite toga budnog
na beskrajnom području bez razmeđa?

181 Tako zadubljenim mudracima koji se raduju smirenju odricanja,
njima zavide i bogovi, potpuno budnim i sabranim.

182 Teško je dosežno ljudsko rođenje, težak je život smrtnika,
teško je čuti ispravnu pouku, teško je doseći do probuđenja.

183 Ne činiti nikakvo zlo, uzdići se u dobroti,
pročistiti svoj duh (misao) -
to je pouka svih buddha.

184 Krajnje smirenje se postiže postojanim asketskim naporom;
budni nazivaju utrnuće *(nibbanam)* krajnjim dosegom.
Zaista, nije se odvratio od sveta onaj ko tlači druge,
niti onaj ko uzrokuje njihovo tlačenje.

185 Ne ogovarati, ne napadati, živeti suspregnut pravilima
redovničke stege, umeren u jelu, ko živi u samoći,
uporan u uzvišenom umovanju - to je pouka svih buddha.

186 Ni kiša dukata ne može zadovoljiti strasti;
bolni su kratki užici - tako uviđa pametan čovek.

187 Ni u božanskim užicima ne postiže radost;
sledbenik potpuno budnoga raduje se (jedino)
dokončanju životne žeđi.

188 Mnogi ljudi nagnani strahom traže utočište
u planinama i šumama,
pod stablima hramskih vrtova.

189 Ali to im utočište nije smirenje, to nije krajnje utočište,
otišavši u takvo utočište ne oslobađaju se svih patnji;

190 nego ko je otišao u utočište budnoga,
njegove nauke i njegove redovničke zajednice,
u četiri plemenite istine - taj uviđa potpunom mudrošću:

191 patnju, nastanak patnje, dokončanje patnje
i plemeniti osmočlani put koji vodi do smirenja patnje.

192 To je spokojno utočište, to je krajnje utočište,
ko dođe u to utočište rešava se svake patnje.

193 Teško je naći osobu plemenita roda; takvi se ne rađaju svuda.
Gde god se rodi takav mudrac, ta porodica sretno napreduje.

194 Sretna je pojava budnih, sretna je pouka ispravnosti,
sretno je združenje redovničke zajednice,
sretan je asketski napor združenih redovnika.

195 Ko poštuje poštovanja dostojne, buddhe ili njihove sledbenike,
koji su svladali prepreke i nadišli bedu i jad;

196 ko poštuje takve utrnute koji su se rešili straha,
njegovu zaslugu niko ne može proceniti.

XV

SREĆA
/Sukha-vaggo/

197 Živimo srećno i bez mržnje među onima koji mrze,
budimo bez mržnje među mrzovoljnim ljudima.

198 Živimo srećno i bez patnje među patnicima,
među ljudima koji pate budimo bez patnje.

199 Živimo srećno i bezbrižno među zabrinutima,
među ljudima koji su zabrinuti budimo bezbrižni.

200 Živimo srećno mi kojima ništa ne pripada,
tažimo se prijatnošću kao svetli bogovi.

201 Pobeda podstiče mržnju, pobeđeni ostaje u patnji.
Ko je smiren ostaje srećan kad napusti pobedu i poraz.

202 Nema ognja ravnog strasti, nema zle kobi ravne mržnji;
nema patnje ravne delomičnom opstanku,
nema sreće ravne spokoju.

203 Lakomost je najgora bolest, sklonosti su najgore patnje.
Ko to zaista spozna, utrnuće *(nibbanam)* mu je krajnja sreća.

204 Zdravlje je najveća dobit, zadovoljstvo je najveće blago,
pouzdanje je najveće srodstvo, utrnuće najveća sreća.

205 Ko okusi osamljenost i smirenje
postaje neustrašiv i bezgrešan, utažen ukusom ispravnosti.

206 Vredan je susret s plemenitima, boravak s njima je uvek srećan.
Ko se ne susreće s budalama, taj će uvek biti srećan.

207 Ko se kreće u društvu budala, taj se kaje dugo vremena.
Drugarstvo s budalama uvek je patnja, kao i s neprijateljem,
a druženje s razboritim je sretno kao susret sa srodnicima.

208 Kao što Mesec sledi put sazvežda
tako i vi sledite mudraca, pametnog i učenog,
podnošljivog, revnog, plemenitog
- takvog dobrog i razboritog čoveka.

XVI

PRIJATNOST
/Piya-vaggo/

209 Ko se vezuje za bezveznost, a ne povezuje se
stegom *(yogasmim)* duhovnog napora,
odriče se smisla zbog onoga što mu je prijatno
- zavideće onome ko sebe obuzdava.

210 Zato se nemoj vezivati za ono što je prijatno,
a pogotovo za neprijatno.
Ne videti ono što je prijatno je patnja
kao i videti neprijatnosti.

211 Zato ne činite ništa zbog prijatnosti;
prestanak prijatnosti je neugodan.
Nema spona za onoga za koga ništa nije ni
ugodno ni neugodno.

212 Iz ugodnosti se rađa tuga, iz ugodnosti se rađa bojazan.
Za onoga ko je lišen ugodnosti ne postoji tuga,
a kamoli bojazan.

213 Iz privrženosti se rađa tuga, iz privrženosti se rađa bojazan.
Za onoga ko je lišen privrženosti ne postoji tuga,
a kamoli bojazan.

214 Iz radosti se rađa tuga, iz radosti se rađa bojazan.
Za onoga ko je lišen radosti ne postoji tuga, a kamoli bojazan.

215 Iz požude se rađa tuga, iz požude se rađa bojazan.
Za onoga ko je lišen požude ne postoji tuga, a kamoli bojazan.

216 Iz čežnje se rađa tuga, iz čežnje se rađa bojazan.
Za onoga ko je lišen čežnje ne postoji tuga, a kamoli bojazan.

217 Ko je postigao vrlinu i uvid, ispravnost i iskrenost,
ko vrši vlastiti posao - toga ljudi smatraju prijateljem.

218 U kome se ispolji volja za neizrecivim,
ako je i podstaknut u duhu,
a misao mu nije potlačena strastima,
- za njega se kaže da pliva uzvodno.

219 Kao što se čoveku koji je dugo bio odsutan,
pa se sretno vrati iz daljine,
raduju rođaci i znanci dobrodošlicom na povratku -

220 isto tako i dobrotvora kad s ovog sveta ode na drugi
dobra dela dočekuju prijateljski kao rođaci povratnika.

XVII

GNEV
/Kodha-vaggo/

221 Odustani od gneva, odreci se oholosti, nadiđi sve prepreke;
onoga ko nije obuzet imenom-i-likom
i ko ništa nema, ne spopadaju nikakve patnje.

222 Ko može suzdržati gnev kad ga spopadne kao zastranela kola,
toga ja nazivam vozačem, a ostali mogu tek pridržati uzde.

223 Nadvladaj mržnju nemržnjom, nadvladaj nepoverenje vernošću,
nadvladaj škrtost darežljivošću, a lažljivca istinom.

224 Govori istinu, ne prekoravaj, daj više onome ko malo traži,
sa ta tri sredstva se stiže među bogove.

225 Nenasilni tihi mudraci koji stalno sputavaju telesnost
stižu na nepokolebivo stanovište i ne žale da su to postigli.

226 U onima koji stalno paze i trude se dan i noć
nastojeći da se oslobode utrnućem (da dosegnu *nirvanu*)
dokončavaju se prilivi strasti.

227 Staro je iskustvo, Atula, nije tek današnje,
da se prekorava onaj ko ćuti kao i brbljivci,
pa i onaj čiji je govor prijatan.
Niko na svetu nije besprekoran.

228 Niti je bilo, niti će biti, niti sada ima
čoveka koga samo prekoravaju ili samo hvale.

229 Ali onoga koga znalci hvale iz dana u dan
kao neprekornog, mudrog, nadarenog mudrošću i vrlinom -

230 ko je dostojan da prekori takvoga poput zlata iz reke Đambu?
Njega slave i bogovi, pa i stvoritelj Brahma.

231 Treba se čuvati telesnih uzbuđenja i obuzdavati telo.
Odbacivši loše ponašanje tela,
treba slediti dobro telesno ponašanje.

232 Treba se čuvati uzbudljivog govora i obuzdati govor.
Napustivši loše navike u govoru,
treba se pridržavati dobrog ponašanja u govoru.

233 Treba se čuvati duševnog uzbuđenja i obuzdavati duh.
Napustivši zlo duševno ponašanje,
treba se i duševno dobro ponašati.

234 Mudraci koji su obuzdali telo i govor,
mudraci koji su obuzdali um -
ti su zaista dobro obuzdani.

XVIII

MANE
/Mala-vaggo/

235 Sada si kao uveli list; poslanici smrti se pojavljuju oko tebe;
stojiš na pragu propasti, a nemaš ni poputnine.

236 Zato napravi sam od sebe ostrvo, brzo se potrudi, budi pametan!
Kad pročistiš nečistoću i budeš bez primesa,
ući ćeš u nebesko carstvo plemenitih.

237 Tvoj vek je sada pri kraju. Približio si se grobnoj jami.
Na putu nemaš postaje, a nemaš ni poputnine.

238 Zato napravi sam od sebe ostrvo, brzo se potrudi, budi pametan!
Kad pročistiš nečistoću i budeš bez primesa,
nećeš više upadati u rađanje i starost.

239 Postepeno, malo po malo, povremeno,
kao što kovač pročišćava srebro,
tako i mudrac treba da odstrani mane iz samoga sebe.

240 Kao što rđa nagriza gvožđe u kojem se pojavila,
tako i vlastita zlodela odvode počinioca zlim putem.

241 Neprožimanje smisla je mana svetih izreka;
bezbrižnost je mana domaćinstva; nemar je mana lepote;
nepažnja je mana stražara.

242 Zlo ponašanje je mana žene; škrtost je mana darovatelja;
zločinstva su mane i na ovom i na drugom svetu.

243 Ali mana veća od svih ostalih je mana neznanja.
Napustivši tu manu, budite bez mane, prosjaci!

244 Lako je živeti bezobrazniku, lakomome kao vrana, klevetniku,
nasilniku i drskom čoveku,

245 ali je težak život skromnome, ko stalno teži za onim što je čisto,
nesebičnome, ko nije lakom, ko živi čisto i uviđavno.

246 Ko ubija živa bića, ko laže,
ko uzima od sveta što mu se ne daje, i ide tuđoj ženi,

247 čovek koji je sklon opojnim pićima,
taj već na ovom svetu potkopava vlastiti koren.

248 I tako shvati, dobri čoveče, da su zla dela nerazumna,
da te lakomost i neispravnost ne odvuku u dugotrajnu patnju.

249 Ljudi vrše dobročinstva ili prema veri ili prema sklonosti;
zato ko zavidi drugima na jelu i piću,
taj ni danju ni noću ne postiže sabranost duha.

250 A u kome je to sasečeno, iskorenjeno i odstranjeno,
taj i danju i noću postiže sabranost.

251 Nema ognja jednakog strasti ni grabljivca jednakog mržnji;
nema mreže jednake zabludi, ni bujice jednake požudi.

252 Lako je videti tuđu pogrešku, ali je teško videti vlastitu.
Čovek tuđe mane plevi kao korov,
dok vlastite krije kao varalica kocku.

253 U onome ko trajno vreba na tuđe pogreške,
spreman da prigovori,
vlastite zle sklonosti bujaju.
Taj je daleko od dokončanja zlih uticaja.

254 Nema puta po vazduhu, nema isposnika izvan redovničke zajednice.
Svet se raduje sukobima, savršeni su nesputani.

255 Nema puta po vazduhu, nema isposnika izvan redovničke zajednice.
Nema stalnih sastojaka niti nestalnih buddha.

XIX

O PRAVEDNIKU
/Dhammatta-vaggo/

256 Ne postaje se pravednik po samovoljnoj odluci.
Ko zna razlikovati smisao od besmisla, taj je pametan *(pandito).*

257 Ko ne vodi druge po samovoljnoj odluci, nego ravnopravno,
mudar zaštitnik pravde je nazvan pravednikom.

258 Niko ne postaje pametan zato što mnogo besedi.
Spokojan, bez mržnje i straha, nazvan je pametnim.

259 Ni pouzdano ispravan niko nije zato što mnogo besedi.
Onaj ko s malo pouke stvarno shvati ispravnost,
taj je pouzdano ispravan, taj se ne odriče pravde.

260 Niko ne posta starešina zato jer mu je seda glava;
dozreo tek da sagnjli i uzalud ostario.

261 U kome je istina i pravda, nenasilje *(ahimsa),* spoznaja i stega,
taj je mudrac lišen mane i po tome nazvan starešinom.

262 Ni zato što je dobar govornik, ni kao lotosov cvet, zbog lepote,
ne poprima izgled dobrote čovek zavidan, škrt i nepouzdan.

263 Nego onaj u kome je sve to posečeno, i zatrto u korenu,
taj je besprekoran mudrac rečit izraz dobrote.

264 Brijanjem glave ne postaje redovnik raspušteni lažov.
Zar da redovnik bude pohotan i lažan?

265 Ko ukroti grehe, sve, i male i velike,
po moralnoj krotkosti naziva se redovnik.

266 Ne postaje se isposnik samim prošenjem hrane.
Potpunošću ispravnog vladanja postaje se isposnik,
i ničim osim toga.

267 Ko se udalji od dobra i zla,
i uzornim životom promišljeno boravi u svetu,
tek taj zaslužuje naziv isposnika *(bhikkhu).*

268 Ni glupan ni neznalica zato jer ćuti nije utihnuli mudrac *(muni),*
nego onaj ko promišljen odvagne pa prihvati najvrednije.

269 Ko se kloni greha, taj je i zato je utihnuli mudrac.
I zato jer u svetu uviđa obe strane,
zavređuje naziv utihlog mudraca.

270 Plemstvo se ne stiče nasiljem nad životom.
Nenasiljem prema svem što živi stiče se ugled plemenitosti.

271 Ne samo po zavisnosti od propisa u veri i moralu,
a ni po mnogom znanju,
čak ni po dosegu sabranosti *(samadhi),* ni osamljenom boravištu

272 nemoj se pouzdati, isposniče, da postižeš blagodat odricanja
do koje svetovan čovek ne doseže
- sve dok se nisi rešio izliva strasti.

XX

PUT
/Magga-vaggo/

273 Od putova najbolji je osmostruki, od istina četiri plemenite;
obestrašćenost je vrhovna ispravnost, a od dvonožaca uviđavni.

274 Ovo je put. Nema drugog koji vodi do pročišćenja uvida.
Sledite taj put, tako ćete zbuniti Smrt.

275 Kad pođete tim putem, doseći ćete kraj patnje;
ja sam vam ukazao taj put pošto sam spoznao
sredstvo protiv žaoke.

276 Ali vi treba da izvršite napor;
oni koji su to postigli samo ukazuju put,
a oni koji ga slede u zadubljenju oslobađaju se spona Smrti.

277 Svi su sklopovi nepostojani;
ko to pametno uvidi oslobađa se patnje -
to je put pročišćenja.

278 Svi su sklopovi bolni;
ko to pametno uvidi oslobađa se patnje -
to je put pročišćenja.

279 Sve su pojave *(dhamma)* lišene podrške u sebi *(anatta)*;
ko to pametno uvidi oslobađa se patnje -
to je put pročišćenja.

280 Ko ne ustaje kad je vreme za ustajanje,
mada je mlad i snažan, ipak je lenj,
neodlučan, nepromišljen, nemaran -
lenjčina neće naći put saznanja.

281 Ko pazi šta govori, suzdržljivog uma,
ko ni telesno ne čini nikakvo zlo,
ko pročisti ta tri puta delatnosti -
taj će uspeti na putu koji pokazuju mudraci.

282 Iz asketskog napora se rađa mudrost,
bez tog napora mudrost se dokončava.
Spoznavši taj dvosmerni put razvoja i opadanja,
treba se ponašati tako da mudrost prevlada.

283 Posecite šumu, a ne samo stablo, opasnost potiče iz šume.
Kad sasečete i šumu i nagon, prosjaci, postanite zgarišta.

284 Sve dok se ne saseče nagon, makar i vrlo malen,
muškarca prema ženi,
tako je dugo i njegov duh zavisan kao tele od majke koja ga doji.

285 Istrgnite privrženost prema samom sebi kao što se jesenji lotos iščupa rukom, cenite put smirenja, utrnuće *(nibbanam)* kojem vas upućuje dobro došli *buddho.*

286 "Ovde ću proboraviti razdoblje kiša, ovde zimu i leto" -
tako razmišlja budala ne brinući se za propast i smrt.

287 Čoveka zabrinutog za decu i blago
smrt odnosi kao poplava usnulo selo.

288 Deca nisu sklonište, a ni otac ni rodbina,
za onoga koga spopadne smrt nema zaštite u porodici.

289 Tako spoznavši svrhu pametan čovek obuzdan vrlinom
treba da brzo pročisti put koji vodi do utrnuća *(nirvane).*

XXI

RAZNO
/Pakinnaka-vaggo/

290 Ako odričući se manje sreće uviđa veću sreću,
mudar čovek napušta manju sreću i obazire se na veću.

291 Ko traži sreću sebi samome nanoseći patnju drugima,
zapleten u spletke mržnje ne oslobađa se mržnje.

292 Kad ono što bi trebalo učiniti ostane neobavljeno,
a vrši se ono što ne bi trebalo,
u onima koji su neobuzdani i nemarni bujaju zli uticaji.

293 Ali oni čija je pažnja stalno usmerena na telo,
koji ne služe onome što nije potrebno,
ali marljivo rade ono što treba,
te pažljive i marljive zli uticaji ne pogađaju.

294 Ubivši majku i oca i dva vladara ratničkog roda
i njihovo carstvo sa svim stanovništvom,
brahman odlazi neokaljan.[12]

295 Ubivši majku i oca i dva posvećena vladara
sa još jednom moćnom osobom kao petom,
brahman odlazi neokaljan.

296 Uvek se dobro probuđeni bude sledbenici Gotame
čija je pažnja danju i noću stalno posvećena Buddhi.

---

[12] Tipično komentarsko razjašnjenje: ”majka” *(mata)* je metafora za životnu žeđ, ”otac” *(pita)* za oholost, ”dva vladara ratničkog roda i njihovo carstvo sa svim stanovništvom” su simbol eternalizma i destrukcionizma.

U svom predgovoru posthumno i privatno objavljenom prevodu *Bhagavad-gite* Đure Robotića (1983, Zagreb, a prethodno objavljenom u *Praxisu* 1973, br. 3/4) osvrnuo sam se na oprečnost *Bhagavad gite* ovim stihovima *Dhamma-pade* u dvadesetom veku. Mahatma Gandhi je na osnovu *Gite,* kao hinduističkog molitvenika, propovedao nenasilje (*ahimsa*), pozivajući se na isključivo simboličko značenje zapovedi boga Krišne da treba ubijati i oca i braću i učitelje religije u ratu. *Dhamma-pada* se služi istom simbolikom, i to blizu hiljadu godina ranije od *Gite*.

Šezdesetih godina, u doba kad sam bio u Indiji, *Gita* je služila ratnohuškačkim propovednicima protiv Mahatme Gandhija u ratovima Indije i Pakistana. Zbog takvog spora su brahmani i ubili Mahatmu već dvadeset godina ranije.

297 Uvek se dobro probuđeni bude sledbenici Gotame
čija je pažnja danju i noću stalno posvećena njegovoj nauci.

298 Uvek se dobro probuđeni bude sledbenici Gotame
čija je pažnja danju i noću stalno posvećena redovničkoj zajednici.

299 Uvek se dobro probuđeni bude sledbenici Gotame
čija je pažnja danju i noću stalno posvećena nadziranju tela.

300 Uvek se dobro probuđeni bude sledbenici Gotame
čija se misao danju i noću raduje nenasilju *(ahimsa).*

301 Uvek se dobro probuđeni bude sledbenici Gotame
čija se misao danju i noću raduje negovanju duha.

302 Teško je pobeći od sveta *(pabbađđa),* teško je uživati u tome.
Tegoban je boravak u domaćem životu,
mučna je zajednica s onima koji nam nisu ravni.
Patnja spopada i putnika.
Zato ne budi putnik da te ne spopadne patnja.[13]

303 Obdaren poverenjem i vrlinom ko stekne slavu i bogatstvo,
u kojoj god zemlji da boravi svuda ga jednako cene.

304 Poštenje se pokazuje već iz daleka kao gorje Himalaja.
Nepoštenje, ni izbliza neprimetno, liči iz noći odapetoj streli.

305 Ko sam sedi i sam leži, ko sam ide neumorno,
ko sam sebe obuzdava, zna da bude radostan u šumi.

---

[13] Prema komentaru ”putnik” je čovek koji kruži svemirom iz života u život, iz sveta u svet, u večnoj patnji, ljudskoj, podljudskoj i nadljudskoj patnji bogova.

XXII

PAKAO
/Niraya-vaggo/

306 Ko govori ono što nije istina dospeva u pakao,
kao i onaj ko nešto učini, pa kaže da nije,
obojica posle smrti postaju isti kao ljudi
ponižavajuće delatnosti u narednom životu.

307 Mnogi obučeni u olinjalu monašku odeću,
zloćudni i nerazumni zločinci,
zbog zlih dela propadaju u pakao.

308 Bolje je da razvratnik proguta užarenu gvozdenu kuglu
nego da lakomisleno uživa milostinju svoje zemlje.

309 Bezobziran čovek koji se udvara tuđoj ženi postiže četiri
posledice: beskorisnu dobit, neudoban ležaj,
treće je prekor, a četvrto pakao.

310 Beskorisna dobit i grešna posledica:
kratak je užitak ostrašćenog s uspaljenom;
a vladar nalaže tešku kaznu.
Zato neka se čovek ne udvara tuđoj ženi.

311 Kao što kopriva krivo zahvaćena ozledi ruku
isto tako i loše shvaćen isposnički život povlači u pakao.

312 Nikakvo nemarno delo, zanemaren zavet,
kolebljivo prihvaćena redovnička stega ne donosi mnogo ploda.

313 Ako nešto treba učiniti, izvrši to odlučno;
nemaran isposnik diže sve veću prašinu.

314 Bolje je ne izvršiti zlo delo, jer zlodelo naknadno izaziva patnju.
Bolje je izvršiti dobro delo, jer ko ga izvrši zbog toga ne pati.

315 Kao što je pogranični grad zaštićen iznutra i izvana,
tako čuvaj samog sebe; ne propusti ni trenutak,
jer se oni koji propuštaju trenutke kaju kad padnu u pakao.

316 Oni koji se stide onoga čega se ne treba stideti,
a ne stide se onoga čega bi trebalo da se stide,
takva bića, usvojivši zla shvatanja, odlaze stranputicom.

317 Oni koji se boje onoga čega se ne treba bojati,
a ne boje se onoga čega se treba bojati,
takva bića, usvojivši zla shvatanja, odlaze stranputicom.

318 Oni koji podozrevaju što nije zazorno,
a ne podozrevaju što je zazorno,
takva bića, usvojivši zla shvatanja, odlaze stranputicom.

319 Oni koji spoznaju zazorno kao zazorno,
a što nije zazorno kao nezazorno,
takva bića, usvojivši ispravna shvatanja, idu dobrim putem.

XXIII

SLON

/Nagavaggo/

320 I ja ću - kao što slon u boju podnosi strelu odapetu iz luka -
podneti grube reči; svetina je zloćudna.

321 Ukroćenog slona vode u boj, kralj jaše na ukroćenom slonu.
I među ljudima je najbolji onaj ko je ukroćen,
ko podnosi surove reči.

322 Izvrsne su ukroćene mazge i konji sindhavskog soja,
a i veliki ratni slonovi.
Ali još je bolji onaj ko je ukrotio sam sebe.

323 Jer se ni pomoću takvog prevoza ne ide u neprohodni kraj,
tamo kuda ide vlastitom krotkošću dobro ukroćen čovek.

324 Slavni slon ”Čuvar blaga”, kojeg je teško obuzdati,
kad se zapeni oštrim sokom neće okusiti ni zalogaj
kad ga vežu. Snažni se slon seća slonovske prašume.

325 Kad neko postane lenj i proždrljiv,
pospanac koji se vrti u snu kao velika utovljena svinja,
takav se glupan uvek ponovo preporađa.

326 Ova se je misao ranije lutalački kretala
kuda je htela, kud želela, kako joj se posrećilo.
Danas ću je pritegnuti temeljito
kao krotitelj nemirnoga slona.

327 Radujte se u nerastresenosti, pazite na vlastitu misao,
izvucite se sa stranputice kao slon kad zapadne u blato.

328 Ako nađete razboritog suputnika da vam se pridruži,
koji živi pošteno i pametno i prevladava sve poteškoće,
pođite s njim drage volje i budite pažljivi.

329 A ako ne nađete razboritog suputnika da vam se pridruži,
koji živi pošteno i pametno,
onda kao vladar koji napušta pobeđenu zemlju
idite sami kao slon po prašumi.

330 Bolje je živeti sam, nema drugarstva s budalom.
Idi sam i ne čini zlo,
s malo želja kao slon u prašumi.

331 Kad se pojavi nevolja, srećni smo da imamo prijatelje.
Zadovoljstvo je srećno kad je uzajamno.
Srećno je dobročinstvo pod kraj života.
Srećno je napuštanje svake patnje.

332 Na svetu je sreća imati majku, a i oca.
Srećno je stanje isposnika, a isto tako i sveštenika.

333 Srećno je živeti u vrlini do starosti.
Srećno je čvrsto pouzdanje, srećan je doseg mudrosti
i nevršenja zlodela.

XXIV

ŽEĐ ZA ŽIVOTOM
/Tanha-vaggo/

334 U nemarnom čoveku čežnja buja kao puzavica.
On stremi iz života u život kao majmun u šumi tražeći plod.

335 Koga svlada ta besna otrovna žeđ za svetom,
njegovi jadi bujaju kao obilje trave *birana.*

336 A ko može svladati tu besnu teško iskorenjivu žeđ za svetom,
sa njega otpadaju nevolje kao kapi vode sa lotosa.

337 Zato kažem vama koji ste se ovde smelo sakupili:
Iskopajte koren žeđi za životom
kao onaj ko trga korov *birana* u potrazi za
mirisnim korenom *usira,*
da vas kao trstiku ne prelama struja smrti uvek ponovo.

338 Kao što odsečeno stablo čiji je koren čvrst i neoštećen
ponovo izraste, isto tako dok sklonost prema žeđi za životom
nije prekinuta, i ta se patnja obnavlja uvek ponovo.

339 U kome 36 struja teku prema užicima,
toga pogrešna shvatanja i odluke zavode putem strasti.

340 Struje streme na sve strane, puzavci stalno bujaju.
Kad spazite da taj puzavac klija, presecite mu koren mudrošću.

341 Radosti pritiču i prianjaju uz živa bića.
Prigrlivši užitke u težnji za srećom
ti ljudi upadaju u rađanje i starost.

342 Svetina terana požudom beži naokolo kao progonjeni zec.
Podjarmljeni i pritešnjeni potpadaju uvek ponovno pod
dugotrajnu patnju.

343 Svetina terana požudom beži naokolo kao progonjeni zec.
Zato neka se redovnik odvrati od požude u težnji za vlastitom obestrašćenošću.

344 Ako neko raskrčivši prašumu čežnji, oslobodivši se iz đungle,
oslobođen ponovno pohrli u tu istu šumu,
prozrite njegovu ćud: oslobođen spona ponovno pribegava u njih.

345 Mudraci kažu da nije čvrsta ona spona
koja je napravljena od gvožđa,
ni od drveta ni od konopa,
nego je snažniji zanos za nizove dragulja, za decu i žene.

346 Onu sponu nazivaju čvrstom mudraci
koja nas vuče i kad popušta i teško popušta.
Oni koji nju raskinu beže od sveta
napustivši čežnju za srećom u strastima.

347 Oni koji su pod uticajem strasti
upadaju u struju kao pauk u mrežu koju je sam spleo,
dok mudri ljudi trgajući tu mrežu napuštaju taj svet
bezbrižni, odrekavši se sve patnje.

348 Napusti ono što je bilo pre i ono što će biti kasnije,
i ono što je u sredini na prelazu preko struje bivanja.
U duhu odasvud razrešenom
nećeš ponovno upadati u rađanje i starost.

349 U biću čije je mišljenje poremećeno nadmoćnom strašću
koja teži za onim što joj je drago,
čežnja sve više raste i pojačava zavisnost.

350 Ko se raduje u smirenju razmišljanja,
i uvek razvija uvid u nepoželjnost,
taj će zaista odstraniti, taj će dokinuti spone smrtnosti.

351 Ko je stigao do kraja, neustrašiv, bez požude, bezgrešan,
ko je istrgnuo trnje bivanja,
ovo mu je poslednje utelovljenje.

352 Ko je lišen čežnje i lakomosti, vešt u analitici i metrici,
u pravopisu i redu reči, za njega se kaže
da je veliki mudrac i velik čovek
i da je u poslednjem utelovljenju.

353 Sve sam nadmašio, sve sam prozreo,
ničim što postoji nisam okužen,
sve sam napustio; dokončanjem žeđi sam se oslobodio,
samostalno sam se uzdigao do spoznaje. Na koga da se ugledam?

354 Dar istine nadmašuje sve darove.
Ukus istine nadmašuje sve ukuse.
Radost u istini nadmašuje sve radosti.
Dokončanje čežnje nadmašuje svaku patnju.

355 Bogatstvo ubija nerazumnog, a ne onoga ko stremi da ga nadiđe.
Čežnjom za bogatstvom nerazuman čovek ubija i druge
i samog sebe.

356 Korov je pošast njiva, strast je pošast ovog ljudskog roda.
Zato je dar onima koji su lišeni strasti vrlo plodonosan.

357 Korov je pošast njiva, mržnja je pošast ovog ljudskog roda.
Zato je dar onima koji su lišeni mržnje vrlo plodan.

358 Korov je pošast njiva, zabluda je pošast ovog ljudskog roda.
Zato je dar onima koji su lišeni zablude vrlo plodan.

359 Korov je pošast njiva, želja je pošast ovog ljudskog roda.
Zato je dar beželjnima vrlo plodan.

XXV

ISPOSNIK
/Bhikkhu-vaggo/

360 Obuzdanost vida je dobra, dobra je obuzdanost sluha,
obuzdanost njuha je dobra, dobra je obuzdanost ukusa.

361 Obuzdanost tela je dobra, dobra je obuzdanost govora,
obuzdanost uma je dobra, obuzdanost je uopšte dobra.
Obuzdan u svakom smislu isposnik se oslobađa svake patnje.

362 Nadzor nad rukama, nadzor nad nogama,
nadzor nad govorom, to je najviši nadzor.
Čija radost potiče iz unutrašnje sabranosti,
ko je zadovoljan u samoći, za njega se kaže da je isposnik.

363 Isposnik koji ima nadzor nad svojim ustima,
koji govori poučno, a ne uobraženo,
kad objašnjava ispravni smisao, njegov je govor zreo.

364 Ispravnost je njegovo zadovoljstvo, ispravnost je njegova radost,
ispravnost mu je povod razmišljanja; isposnik sledi ispravnost
i ne zanemaruje dobrobit ispravnosti.

365 Ne treba precenjivati svoju korist niti zavideti drugima.
Isposnik koji zavidi drugima ne postiže sabranost duha.

366 Iako isposnik malo dobija, neka ne potcenjuje to što je dobio;
i bogovi hvale onoga čiji je život čist i naporan.

367 U kome nema nikakve sebičnosti u pogledu imena-i-lika,
i ko se ne žali ni zbog čega što nije,
za njega se kaže da je isposnik.

368 Isposnik koji boravi prijatno i spokojno u Buddhinoj zajednici
stiže na put stišanja i sreće u smirenju sastojaka bića.

369 Isprazni, isposniče, taj čamac, prazan će se lako kretati.
Kad otcepiš strast i mržnju, postići ćeš utrnuće *(nibbanam).*

370 Pet preseci, pet odbaci, a pet neguj dalje.
Bhikkhu koji je nadišao pet (sastojaka postojanja)
naziva se onim koji je prešao preko bujice.

371 Zadubi se, bhikkhu, (u meditaciju), ne budi nemaran.
Ne dopusti da ti misao luta u čulnoj strasti
da iz nepažnje ne progutaš gvozdenu kuglu,
pa da bukteći ne povikneš: ”To je patnja!”

372 Nema meditativnog zadubljenja za bezumnika,
nema razuma bez zadubljenja.
U kome je zadubljenje i mudrost, taj je pred utrnućem.

373 Isposniku koji smirena duha uđe u praznu kuću
radost biva nadljudska u jasnom uvidu u ispravnost.

374 Što bolje upoznaje porast i pad sastojaka bića,
doseže radost i zanos.
Za one koji to uviđaju, u tome je besmrtnost.

375 To sada ovde biva izvor za mudrog isposnika:
nadzor nad čulima, smirenost, obaveze ispravnog ponašanja,
druženje s uzornim prijateljima koji žive čisto i revno.

376 Odnošenje treba da bude prijatno i uzorno;
tako će se uz mnogo zadovoljstva dokončati patnja.

377 Kao što jasmin stresa povenulo cveće
tako se i vi otresite strasti i mržnje.

378 Spokojnim se naziva onaj isposnik
koji je smirio telo, smirio govor, smirio um,
ko je potpuno smiren odbacio napasti sveta.

379 Ohrabruj sam sebe, proveravaj sam sebe.
Tako zaštićen sam sobom i pažljiv
živećeš srećno, isposniče.

380 Svako je sam sebi vodič, svako je sam sebi utočište.
Zato urazumi sam sebe kao trgovac bodrog konja.

381 Isposnik nalazi veliko zadovoljstvo u Buddhinom učenju
i doseže put smirenja, sreću stišanja činilaca života.

382 Isposnik koji se već u mladosti napreže u Buddhinom učenju
obasjava ovaj svet kao Mesec kad se reši oblaka.

XXVI

BRAHMANSKI SVEŠTENIK
/Brahmana-vaggo/

383 Preseci struju odrešito, brahmane, rasteraj strasti.
Kad spoznaš da je dokončan splet činilaca života,
onda si znalac onoga što nije izveštačeno, brahmane.

384 Kad brahman nadiđe dve pojave,
onda otpadaju sve spone s onoga koji je to spoznao.

385 Za koga ne postoji ni ovostranost ni onostranost, ni obe te strane,
ko je neustrašiv i nevezan, toga ja nazivam brahmanom.

386 Umno zadubljenog, neokaljanog, smirenog, ko je izvršio dužnost,
slobodnog od zlih uticaja, ko je postigao krajnju svrhu -
toga ja nazivam brahmanom.

387 Po danu sja Sunce, po noći svetli Mesec,
borac se sjaji u svetlom oružju,
brahmanov sjaj je u naporu zadubljenja,
ali budni prosijava danju i noću bleskom svoga zanosa.

388 Ko je odbacio teret, zato se naziva brahmanom,
ko je uravnotežen, naziva se vršiocem napora *(samano)*,
a po izbegavanju vlastite okaljanosti naziva se pustinjak.

389 Niko ne bi smeo napasti brahmana,
a niti brahman da se iskali na napadača.
Jao onome ko ubije brahmana,
a još gore onome ko se iskali na napadača.

390 Za brahmana nije neznatna dobrobit
kada suzdrži duh od onoga što mu prija;
kad god odvrati duh od nasilja,
tim samim stišava patnju.

391 Ko niti telom, ni rečju ni mišlju ne nanosi patnju,
obuzdan u ta tri smisla, toga ja nazivam brahmanom.

392 Onoga ko je ispravno razumeo pouku potpuno budnoga,
toga treba revno poštovati kao
što brahman poštuje vatru na žrtveniku.

393 Brahmanom se ne postaje ni po pletenju kose,
ni po kastinskom rodu.
U kome je istina i ispravnost, taj je srećan, taj je brahman.

394 Što će ti, slaboumni, pletenice, što će ti odeća od kozjeg krzna?
Nutrina ti je puna lakomosti, dok pročišćavaš vanjštinu.

395 Onoga ko nosi izlinjalo odelo, mršav, s nabreklim žilama,
osamljen u šumi u duhovnom zadubljenju
- toga je nazivam brahmanom.

396 Ja ne nazivam nikoga brahmanom po rođenju ni po majci.
I ako se naziva ”gospodinom” i imućnim.
Ja nazivam brahmanom onoga ko niti šta poseduje, niti šta uzima.

397 Ko kad rastrgne sve spone zbog toga ne strepi,
ko je nadišao povezanost sa zajednicom
- toga ja nazivam brahmanom.

398 Ko je pretrgao omču i sponu i petlje konopca,
ko je slomio ogradu
- toga, budnoga, ja nazivam brahmanom.

399 Ko nedužan strpljivo podnosi uvrede, udarce i tamnicu,
čija je snaga strpljenje
- toga ja nazivam brahmanom.

400 Ko je bez mržnje, veran zavetima, čestit i nije lakom,
obuzdan, u poslednjem utelovljenju
- toga ja nazivam brahmanom.

401 Kao voda na listu lotosa, ili zrno gorušice na oštrici igle,
što se ne lepi na strasti
- takvoga ja nazivam brahmanom.

402 Ko već ovde prepoznaje kraj vlastite patnje,
s koga je otpao teret
- toga nesputanog ja nazivam brahmanom.

403 Dubokoumnog mudraca koji razlikuje šta je, a šta nije put,
ko je dosegao krajnji cilj
- toga ja nazivam brahmanom.

404 Onoga ko se je osamio na obe strane
- i od domaćina i od beskućnika -
ko ne pohađa domove i malo mu treba
- toga ja nazivam brahmanom.

405 Ko je otklonio batinu ispred pokretnih i nepokretnih bića,
ko niti ubija niti uzrokuje ubijanje,
- toga ja nazivam brahmanom.

406 Nenasilan među nasilnima, pregoran među siledžijama,
bez gramzivosti među gramzivima
- toga ja nazivam brahmanom.

407 S koga su strast i mržnja, oholost i licemernost otpale
kao zrno gorušice sa oštrice igle
- toga ja nazivam brahmanom.

408 Ko izriče istinu bez surovosti, jasno razumljivu,
kojom nikoga ne vređa
- toga ja nazivam brahmanom.

409 Ko ne uzima ništa na svetu, ni veliko ni malo,
ni sitno ni krupno, ni lepo ni ružno
- toga ja nazivam brahmanom.

410 Kome nisu poznate želje ni na ovom ni na drugom svetu,
ko je razrešen od želja
- toga ja nazivam brahmanom.

411 Ko ne zna za stalna boravišta i neće da zna za podozrenja,
ko je dosegao dubinu ne-umiranja
- toga ja nazivam brahmanom.

412 Ko je tu nadmašio povezanost dobra i zla,
ko je bez patnje, bez strasti
- tako čistoga ja nazivam brahmanom.

413 Ko je čist kao neokaljani Mesec, bistar, jasan, nezasenjen,
sa kojeg je odstranjen i radostan izgled
- toga ja nazivam brahmanom.

414 Ko je prešao glib teško prohodnog puta,
tu struju zbivanja i zablude,
u duhovnom zadubljenju, bez sumnje,
ne hvatajući se ni za šta, dogoreo
- toga ja nazivam brahmanom.

415 Ko je ovde napustio strasti i pobegao kao beskućnik,
u kome je napuštena žeđ za bićem
- toga ja nazivam brahmanom.

416 Ko je ovde napustivši žudnje za životom pobegao kao beskućnik,
u kome je prekinuta žeđ za bićem
- toga ja nazivam brahmanom.

417 Odbacivši ljudsku podjarmljenost, nadišavši podložnost bogovima,
razrešenog od svake podložnosti
- toga ja nazivam brahmanom.

418 Napustivši ugodnost i neugodnost, rashlađenog bez ostatka,
pobednika koji je savladao celi svet
- toga ja nazivam brahmanom.

419 Ko uvidi svuda propadanje bića i njihovo obnavljanje,
ko ne prianja uz biće
- toga dobro prispeloga, budnog, ja nazivam brahmanom.

420 Za čiji put ne znaju ni bogovi, ni anđeli, ni ljudi,
čiji su zli uticaji iscrpljeni, dostojnog poštovanja
- toga ja nazivam brahmanom.

421 Ko ni ispred sebe, ni za sobom, ni po sredini nema ničega,
ko ništa nema i ništa ne usvaja
- toga ja nazivam brahmanom.

422 Ko je neustrašiv kao bik,
svemoćnog i premudrog pobednika, nesavladivoga
- toga ja nazivam brahmanom.

423 Onoga ko zna za svoje ranije postojbine (živote)
i prozreva nebo i pakao, ko je dospeo do kraja (prepo-)rađanja,
utihnulog mudraca čija je spoznaja usavršena
- toga ja nazivam brahmanom.